

Crna Gora
AGENCIJA ZA AUDIOVIZUELNE MEDIJSKE USLUGE
Broj: UP I 04-043/25-299/6
Podgorica, 24.12.2025. godine

Na osnovu člana 168, 180, 181 i 183 Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama („Sl. list CG“, br. 54/24), člana 18 i 116 Zakona o upravnom postupku („Sl. list CG“, br. 56/14, 20/15, 40/16 i 37/17) i čl. 15 i 16 Pravilnika o vođenju postupaka i izricanju upravno-nadzornih mjera („Sl. list CG“, br. 125/24), povodom prigovora Kluba poslanika Bošnjačke stranke (akt zaveden kod Agencije za audiovizuelne medijske usluge pod br. UP I 04-043/25-299/1 od 28.11.2025. godine), direktorica Agencije za audiovizuelne medijske usluge donosi

RJEŠENJE

1. Privrednom društvu „Adria TV“ d.o.o. iz Podgorice, emiteru opšteg televizijskog programa „Adria TV“, izriče se novčana kazna u iznosu od 500€ (pet stotina eura) kao upravno-nadzorna mjera zbog toga što je, dana 27. novembra 2025. godine, emitovao programski sadržaj „Srebrenica - anatomija obmane“, u okviru kojeg se opravdava govor mržnje i diskriminatorno postupanje i potencira pripadnost određenoj grupi, stvarno ili pretpostavljeno lično svojstvo, kao oblik diskriminacije prema njima.
2. Novčana kazna iz tačke 1 ovog Rješenja se izriče zbog ponovljenog kršenja obaveze emitera da programski sadržaji radijskih i televizijskih programa ne smiju podsticati netrpeljivost ili diskriminaciju po osnovu veze sa nekim narodom, odnosno omogućavati promovisanje ili opravdavanje govora mržnje ili diskriminatornog postupanja ili potencirati pripadnost određenoj grupi, opredjeljenje, stvarno ili pretpostavljeno lično svojstvo, kao oblik diskriminacije prema njima (član 15 stav 2 Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama, odnosno član 11 Pravilnika o programskim standardima u radijskim i televizijskim programima („Sl. list CG“, br. 121/24)).
3. Nalaže se privrednom društvu „Adria TV“ d.o.o. iz Podgorice, da usaglasi emitovanje programskih sadržaja u okviru televizijskog programa „Adria TV“, sa standardima definisanim u Zakonu o audiovizuelnim medijskim uslugama, podzakonskim aktima Agencije i izdatom Odobrenju za emitovanje.
4. Privredno društvo „Adria TV“ d.o.o. iz Podgorice, je dužno da, u skladu sa članom 181 stav 3 Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama, u okviru televizijskog programa „Adria TV“, u informativnoj emisiji u periodu od 18 do 22 časa, objavi informaciju o izrečenoj mjeri iz tačke 1 ovog Rješenja koja glasi:
„Agencija za audiovizuelne medijske usluge izrekla je emiteru televizijskog programa 'Adria TV' novčanu kaznu u iznosu od pet stotina eura jer je 27. novembra 2025. godine, prilikom emitovanja programskog sadržaja 'Srebrenica - anatomija obmane' omogućio opravdavanje govora mržnje i diskriminatornog postupanja prema određenom narodu.“
5. Privredno društvo „Adria TV“ d.o.o. iz Podgorice, je dužno da, u pisanoj formi, obavijesti Agenciju za audiovizuelne medijske usluge o načinu (sadržaj, datum i vrijeme) objavljivanja informacije o izrečenoj mjeri iz tačke 1 ovog Rješenja, u roku od 24 časa od objavljivanja.
6. Protiv ovog rješenja može se podnijeti žalba Savjetu Agencije za audiovizuelne medijske usluge u roku od 15 dana od dana dostavljanja rješenja.

7. Novčanu kaznu u iznosu od 500,00 € (pet stotina eura), privredno društvo „Adria TV“ d.o.o. iz Podgorice je dužno da uplati na žiro-račun Agencije za za audiovizuelne medijske usluge broj 510-104-19 kod Crnogorske komercijalne banke, sa pozivom na broj UP I 04-043/25-299/4, u roku od 8 (osam) dana počev od dana kada ovo Rješenje postane izvršno u smislu člana 144 Zakona o upravnom postupku.
8. Ovo rješenje će se objaviti na internet stranici Agencije za audiovizuelne medijske usluge www.amu.me.
9. Ovo rješenje stupa na snagu danom donošenja.

O b r a z l o ž e n j e

Dana 28.11.2025. godine, Agenciji za audiovizuelne medijske usluge (u daljem tekstu: Agencija) dostavljen je prigovor Kluba poslanika Bošnjačke stranke na rad privrednog društva „Adria TV“ d.o.o. iz Podgorice (u daljem tekstu: emiter), emitera televizijskog programa „Adria TV“ (akt zaveden kod Agencije pod br. UP I 04-043/25-299/1), a povodom sadržaja pod nazivom „Srebrenica – anatomija obmane“, emitovanog dana 27.11.2025. godine. Kako se navodi u prigovoru, *„već u samom nazivu te emisije 'Srebrenica anatomija obmane' ugrađeno je direktno negiranje genocida u Srebrenici“, dok „sam sadržaj emisije predstavlja brutalno prekrajanje istine, uz jasno negiranje činjenice da se u Srebrenici desio genocid, i iznošenje niza podataka, neistina i obmana u vezi sa ovim zločinom, relativizujući i mijenjajući bit samog zločina“.*

Polazeći od navedenog prigovora, Agencija je utvrdila da prigovor posjeduje elemente za pokretanje postupka po služebnoj dužnosti, te je pokrenula isti radi utvrđivanja da li je došlo do kršenja člana 15 stav 2 Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama (u daljem tekstu: Zakon) i člana 11 Pravilnika o programskim standardima u radijskim i televizijskim programima (u daljem tekstu: Pravilnik).

Saglasno nadležnostima ustanovljenim članom 177 Zakona, članom 112 Zakona o upravnom postupku i članom 13 Pravilnika o vođenju postupaka i izricanju upravno-nadzornih mjera („Sl.list CG“, br. 125/24), a u cilju utvrđivanja da li je emitovanjem spornog programskog sadržaja došlo do kršenja Zakona i Pravilnika, Agencija je od emitera zatražila pisano izjašnjenje (akt br. UP I 04-043/25-299/2 od 01.12.2025. godine).

Dana 09.12.2025. godine emiter je dostavio izjašnjenje (akt br. UP I 04-043/25-299/5 od 09.12.2025. godine) u kojem se navodi da tvrdnja da *„je već u nazivu emisije ugrađeno direktno negiranje genocida u Srebrenici“* nije istinita, već se po mišljenju emitera zasniva *„na političkom stavu podnosioca Prigovora, a ne na objektivnoj analizi emitovanog sadržaja“*. Emiter ukazuje da naziv nema za cilj negiranje ili relativizaciju genocida, već *„ima za cilj da prikaže kritički osvrt na istorijske događaje iz perioda rata u Jugoslaviji“* i ističe *„da su predstavnici Podnosioca prigovora pogledali emisiju, mogli bi da utvrde da se termin 'obmana' iz naziva ne odnosi na dešavanja iz jula 1995. godine u Srebrenici, već na dešavanja koja su prethodila tim događajima znatno prije — i odnose se na pregovore između zaraćenih strana tokom aprila 1993. godine, dakle na događaj koji prethodi više od dvije godine julu 1995. godine“.*

Emiter u izjašnjenju citira djelove iz filma i navodi da *„iako Adria TV nije autor konkretne emisije, već je samo emitovala programski sadržaj u vidu pomenutog dokumentarnog filma sa autorskim pristupom, pregledanjem emisije se jasno može zaključiti da ona stavlja akcenat na termin 'obmana', u smislu kritičkog prikazivanja izigravanja pravila definisanih u Sporazumu iz aprila 1993. godine o razoružavanju enklava Srebrenica i Žepa, a nikako u bilo kom smislu negiranja ili relativizovanja događaja koji će uslijediti dvije godine i tri mjeseca kasnije“.*

Takođe, ukazuje da su *„neistiniti navodi da sadržaj emisije predstavlja jasno negiranje činjenice da se u Srebrenici desio genocid“*, te da se emitovani prvi dio ovog višedjelnog dokumentarnog programa *„uopšte ne bavi događajima iz jula 1995. godine, već hronološki prikazuje dešavanja koja su dovela do eskalacije u julu 1995. godine“*, ističući da je *„emitovani dokumentarni sadržaj je sistematski podijeljen:*

- *prvi dio: pravni i istorijski pojam genocida uopšte;*
- *drugi dio: istorijski slučajevi (npr. Jermenski pogrom, Jasenovac, Kambodža, logori u NDH i sl.) zločina sa elementima genocida;*
- *treći dio: rat u bivšoj Jugoslaviji i njen raspad;*

- četvrti dio: rat u BiH i tok ratnih dešavanja, od početka ratnih dešavanja u BiH (početak 1992. godine) do jula 1995. godine",

i da se ne bavi „događajima iz jula 1995. godine, odgovornim licima za te događaje i hronologijom događaja tih dana, već prikazuje događaje koji su u prethodnim godinama rata u BiH dovele do eskalacije u julu 1995. godine“.

Takođe, emiter smatra da „nisu prekršena pravila Zakona i Pravilnika“, pa navodi da je emisija emitovana kao dokumentarni sadržaj, čija svrha nije bila „negiranje zločina, već predstavljanje različitih interpretacija i kritičko sagledavanje događaja iz naučnog i publicističkog ugla“. Posebno naglašava imena ljudi koji su učestvovali u filmu, navodeći da su u pitanju inostrani stručnjaci „koji su lično učestvovali u dešavanjima povodom rata u BiH ili se bavili istraživanjima tih dešavanja, te svojim izjavama mogu dati lični osvrt i svjedočenje u pogledu događaja vezanih za rat u BiH“.

Na kraju, ukazuje da „emitovani dokumentarni sadržaj ni na koji način ne promovise niti opravdava govor mržnje ili diskriminatorno postupanje“, već sadržaj ima „karakter dokumentarnog filma i objektivnog novinarskog izvještavanja“, pa smatra da je prigovor u potpunosti neosnovan.

Prilikom razmatranja da li je emitovanjem predmetnog programskog sadržaja došlo do kršenja propisanih standarda, Agencija je posebno imala u vidu sljedeće:

- pravo na zaštitu od diskriminacije propisano je Ustavom Crne Gore, koji garantuje jednakost svih građana i zabranu diskriminacije, kao i relevantnim zakonima, uključujući Zakon o zabrani diskriminacije („Sl.list CG“, br. 46/10, 40/11, 18/14 i 42/17) koji propisuje zabranu diskriminacije po osnovu nacionalne, vjerske ili bilo koje druge pripadnosti.
- AVM uslugom ne smije se podsticati nasilje, mržnja, netrpeljivost ili diskriminacija po osnovu rase, etničke pripadnosti, veze sa nekim narodom ili nacionalnom zajednicom, pripadnosti grupi ili pretpostavci o pripadnosti grupi, boje kože, pola, roda, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, imovnog stanja, članstva u sindikalnoj organizaciji, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili porodičnog statusa, starosne dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog nasljeđa, rodnog identiteta, seksualne orijentacije i/ili interseksualnih karakteristika, kao i po osnovu stvarnih ili pretpostavljenih ličnih svojstava (član 15 stav 2 Zakona).
- članom 2 tačka 3 Pravilnika propisano je da je diskriminatorno postupanje svako neopravdano pravljenje razlike ili nejednako postupanje, odnosno propuštanje (isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva), u odnosu na lica ili grupe, kao i na članove njihovih porodica, ili sa njima povezana lica, na otvoren ili prikriven način, a koje se zasniva na njihovim stvarnim ili pretpostavljenim ličnim svojstvima (npr. rasa, boja kože, državljanstvo, nacionalna pripadnost ili etničko porijeklo, jezik, vjersko ili političko ubjeđenje, pol, rodni identitet, seksualna orijentacija, imovinsko stanje, genetske osobine, zdravstveno stanje, invaliditet, bračni i porodični status, osuđivanost, starosna dob, izgled i dr.).
- članom 11 stav 1 Pravilnika je propisano da programski sadržaji radijskih i televizijskih programa ne smiju omogućavati promovisanje ili opravdavanje govora mržnje ili diskriminatornog postupanja, ili na drugi način opravdavati kršenje zajamčenih sloboda i prava čovjeka i građanina. Nadalje, u radijskim i televizijskim programima zabranjeno je emitovanje programskih sadržaja kojima se potencira pripadnost određenoj grupi, opredjeljenje, stvarno ili pretpostavljeno lično svojstvo, kao oblik diskriminacije prema njima (stav 2).

Nadalje, članom 11 stav 4 Pravilnika je propisano da je emitovanje ovakvih programskih sadržaja dozvoljeno isključivo ukoliko su dio naučnog, autorskog ili dokumentarnog rada, a objavljeni su:

- bez namjere da se podstiče na diskriminaciju, mržnju ili nasilje i dio su objektivnog novinarskog izvještavanja;
- sa namjerom da se kritički ukaže na diskriminaciju, mržnju, nasilje ili na pojave koje predstavljaju ili mogu predstavljati podsticanje na takvo ponašanje.

Na osnovu uvida u snimak emitovanog sadržaja, kao i izjašnjenje emitera može se konstatovati sljedeće:

1. Emiter je 27. novembra 2025. godine, u periodu od 19:57:41 do 20:55:46 sati (58 minuta 5 sekundi) emitovao dokumentarni film „Srebrenica – anatomija obmane“, autora Aleksandra M. Gajića. U pitanju je film rađen u produkciji Centra za društvenu stabilizaciju.

Programski sadržaj počinje emitovanjem najave iz studija koja se odnosi na raspravu o tekstu Rezolucije o Srebrenici u Ujedinjenim nacijama, nakon čega je emitovana izjava (prim. aut. izjava preuzeta sa programa TV Pink – „Nacionalni dnevnik“) predsjednika Republike Srbije Aleksandra Vučića kako slijedi:

Aleksandar Vučić, predsjednik Republike Srbije: *Ovo usvajanje Rezolucije je toliko nefer, zato što je doneta opšta Rezolucija o genocidu.*

Nakon toga je uslijedila izjava predsjednika gdje se sa preciznošću ne može reći o kom mediju je riječ:

Vučić: *U svakom slučaju, ono što nam ostaje, to je da se borimo.*

U nastavku slijedi video izjava predsjednika Aleksandra Vučića kako slijedi:

Vučić: *Sjutra je 23. maj, nije Vidovdan, ali za nas biće baš kao Vidovdan. Sutra će se sve videti. Videće se i ko su nam prijatelji i ko su lažni prijatelji i ko su oni koji nam nikada nisu bili prijatelji. Naravno, biće mnogo licemjerja, biće mnogo neistina, biće mnogo svega, na šta smo odavno naučili“.*

U uvodnom obraćanju autora filma Aleksandra M. Gajića se kaže:

Aleksandar M. Gajić, istoričar, Centar za društvenu stabilnost: *Prošlo je gotovo tri decenije od kako je završen rat na prostoru Bosne i Hercegovine. Dejtonski sporazum je predstavljao, kako će vreme pokazati, samo prelaznu formu i privremeno rešenje za okončanje rata, koji je klizio iz ruku međunarodne zajednice. Dešavanja u Srebrenici predstavljala su uvod u finale sukoba koji je odneo više od 100.000 ljudskih života. Do današnjeg dana pitanje Srebrenice ostalo je potpuno nerazjašnjeno i uglavnom sagledano kroz prizmu jedne strane. Došlo je vreme za drugu stranu priče...Došlo je vreme za istinu!“*

Na početku sadržaja, korišćenjem deduktivno-komparativnog pristupa, definisana je metodologija istraživanja. Kao početna osnova korišćena je opšta definicija i obrazloženje značenja termina genocid u međunarodnom pravu do same studije slučaja Srebrenice. U nastavku se objašnjava pojam genocida u međunarodnom pravu, porijeklo i definicija riječi.

U nastavku se pominje jedan od prvih masovnih zločina u istoriji koji je, kako se navodi, poslužio za definisanje termina genocid – masakr nad Jermenima u Osmanskom carstvu tokom Prvog svjetskog rata koji, kako se navodi, predstavlja do tada neviđen pokušaj sistematskog uništenja jednog naroda koji čini značajnu populaciju te države. Takođe se govorilo i o masovnom stradanju Jevreja tokom Drugog svjetskog rata tokom kojeg je, kako je navedeno, stradalo šest miliona ljudi.

Od 20:09:35 sati, emitovano je kako slijedi:

Aleksandar Grubešić, pravnik, Centar za društvenu stabilnost: *Krivično delo genocida, dakle, sadrži dva važna sastavna elementa. Fizički element ili aktus rea, kao neko od navedenih počinjenih dela, i mentalni element ili mens rea, kao specijala namjera da se potpuno ili djelimično uništi neka od konvencijom zaštićenih grupa. Oba ova elementa moraju biti ispunjena kako bi neko krivično delo moglo biti proglašeno genocidom.*

Takođe se pominje i masakr u Kambodži u periodu od 1975. do 1979. godine, tokom režima Pola Pota i „crvenih kmera“ koji je vršio masovne zločine sa elementima genocida nad pripadnicima sopstvenog naroda, drugačijih političkih uverenja, socijalnog statusa, ali i nad nekim manjinskim narodima, čiji epilog je bilo, kako se navodi, smrt između milion i milion ipo ljudi. U emisiji se pominje još jedan masovni zločin koji nije proglašen genocidom, a odnosi se

na nacistička pogubljenja slovenskih naroda u Sovjetskom Savezu nakon početka operacije Barbarossa juna 1941. godine.

Kao poseban dio obrađeno je i stradanje oko 700.000 Srba, Jevreja i Roma u Nezavisnoj državi Hrvatskoj u periodu od 1941. do 1945. godine u sistemu logora smrti Jasenovac.

Od 20:13:34 sati, emitovano je kako slijedi.

Novinarski tekst (OFF): *Nacističkom genocidu tu nije bio kraj. Uporedo sa holokaustom i stradenjem Slovena koja se odvija širom Evrope, na razvalinama Kraljevine Jugoslavije vrši se, po surovosti zločina i metodama ubijanja, jednako strašan genocid nad Srbima u tzv. Nezavisnoj državi Hrvatskoj od 1941. do 1945. godine. Ove zločine sistematski vrše hrvatski klerofašisti Ustaše i to na prostorima širom nove državne kvasilčke tvorevine uspostavljene pod patronatom nacističkog režima gde je živjelo srpsko stanovništvo. Razmere i metode ovi zločina opisuju u svojoj knjizi „Jasenovac - Auschwitz Balkana“, izraelski profesor dr Gideon Grajf.*

Markus Goldbah, advokat i stručnjak za međunarodno humanitarno pravo: *Mislim da je profesor Gideon Grajf od naše komisije, radio na Jasenovcu, na koncentracionom logoru. On je otkrio da je metod ubistva bio toliko razrađen da je bilo mnogo više načina, ljudi su klani, ubijani, kubani, ne znam više šta. Imamo izveštaj od šefa SS-a Himlera koji je otišao tamo i bio je šokiran. U pismu svojoj ženi, rekao je: „Bože moj, nikada nisam mislio da ljudi mogu biti toliko neljudski kao što mogu biti Hrvati i Bošnjaci prema srpskoj populaciji“.*

Novinarski tekst (OFF): *U sistemu logora smrti Jasenovac stradalo je oko 700.000 Srba, Jevreja i Roma. Ustašku politiku prema srpskom pitanju na teritorijama tzv. NDH najbolje je definisao jedan od ustaških osnivača i ideologa Mile Budak, a ona glasi, jednu trećinu ubiti, drugu proterati, a treću pokatoličiti. Svi elementi genocida koji su par godina kasnije definisani u Konvenciji Ujedinjenih nacija prisutni su upravo u politici Ustaškog pokreta koja se sprovodila sa zvaničnog državnog vrha.*

Goldbah: *Obim ovog zločina bio je opisan rečima sa hrvatske strane da trećina celokupne srpske populacije u Bosni mora biti ubijena. Druga trećina koju čine žene, žene su trebale da se udaju za borce Hrvate i Bošnjake, tako da budu uništene rađanjem sinova njihovim neprijateljima. Postale bi reproduktivne mašine. A poslednja trećina i samo bila proterana sa teritorije ili bi verovatno pobešla što pre. Tako da je sveukupni cilj bio da ih se otarase i unište celu zajednicu.* Od 20:17:37 sati, emitovano je kako slijedi.

Grubešić: *U sklopu nacističkih i ustaških odreda smrti na prostoru tzv. NDH, od marta 1943. godine delovala je 13. SS Brdska divizija Handžar, poznatija i kao prva Hrvatska.*

Novinarski tekst (OFF): *Handžar divizija je dobila naziv po handžaru, dvosjeklom nožu koji su nosili janjičari za vreme osmanske vladavine. Svi pripadnici handžar divizije polagali su zakletvu Adolfu Hitleru i ustaškom poglavniku Anti Paveliću. Pripadnici ove divizije vršili su zločine pre svega nad srpskim, ali i muslimanskim i jevrejskim stanovništvom. Sastavljena od mahom muslimanskog stanovništva Bosne, potpomognuta izvesnim brojem Hrvata i nemačkim oficirima, divizija je dejstvovala u regionu Podrinja, gde je pozicionirana i sama Srebrenica.*

Grubešić: *Zločini genocidnih razmera nad Srbima nisu bili vezani samo za prostor tzv. NDH. Oktobra 1941. godine pripadnici nacističkog Vermahta izvršili su streljanje oko 5000 stanovnika Kragujevca i Kraljeva, od kojih je streljano i oko 300 đaka osnovnih i srednjih škola.*

Novinarski tekst (OFF): *Kragujevački masakr ostavio je poseban ožiljak urezan u sećanjima na Drugi svetski rat. Razlog za to je upravo bilo streljanje đaka kragujevačkih škola. Ovaj strahoviti zločin se odvio u periodu od 19. do 21. oktobra 1941. godine. Načelnik štaba vrhovne komande Vermahta, Vilhem Kajtel, naredio je 16. septembra 1941. godine da se za jednog poginulog Nemca strelja stotinu, a za jednog ranjenog 50 civila. Povod nacistima za streljanje u Kragujevcu bio je njihov sukob sa pripadnicima pokreta otpora na prostoru centralne Srbije. Prilikom jednog od njih poginulo je 10, a ranjeno 26 nemačkih vojnika. Nacistički komandant Franc Beme izdao je naredbu da se sprovede Kajtelova direktiva, te da se u odmazdi pogubi*

ukupno 2300 ljudi. Pored civila iz Kragujevca i okolnih sela, čitavi razredi osnovnih i srednjih škola, zajedno sa svojim učiteljima i profesorima, završili su u redu za pogubljenje.

Od 20:20:32 sati, emitovano je kako slijedi.

Novinarski tekst (OFF): *Na zgaristima logora smrti Jasenovac i mesta masovnog streljanja u parku Šumarice, postavljeni su temelji nove komunističke Jugoslavije. Predsednik SFR Jugoslavije Josip Broz Tito gradio je bratstvo i jedinstvo na aboliciji ustaških zločina nad Srbima u takozvanoj NDH. Ta politika je suštinski sprečila da odgovorni za pomenute zločine genocida i njihovi saradnici budu adekvatno sankcionisani, a žrtve dobiju zasluženu pravdu. Pad Berlinskog zida i komunizma u Evropi, Jugoslavija je dočekala sa nerešenim nacionalnim pitanjima, prožetim ekonomskom i privrednom krizom uz secesionističke pokrete u Sloveniji i Hrvatskoj, što je vodilo ka raspadu zemlje i građanskom ratu, koji će postati ujedno i rat za jugoslovensko nasleđe.*

Gajić: *Suštinski problem ogledao se u neravnopravnom odnosu između republika i naroda. Republike unutar Jugoslavije su bile koncipirane na osnovu ideja komunističke internacionale, iako su Srbi bili idejni i stvarni kreatori te države nastale 1918. godine. Imajući u vidu da je njihov položaj bio zapravo krajnje nezavidan onoga trenutka kada se postavilo pitanje ravnopravnosti i doveo u pitanje Ustav iz 1974. godine kao najsporniji pravni akt u drugoj Jugoslaviji, bio je zapravo početak rata i kraja te zemlje.*

Novinarski tekst (OFF): *Rat je počeo proglašavanjem nezavisnosti Slovenije gde se i desio prvi ratni zločin poznat u javnosti kao slučaj Holmec. Teritorijalna odbrana Slovenije je prilikom blokade i preuzimanja karaule Holmec 28. juna 1991. godine streljala tri pripadnika JNA, što su zabeležile kamere austrijskih novinara. Ovaj slučaj je godinama kasnije naišao na negiranje slovenačkog rukovodstva i izazivao brojne kontroverze, a najpoznatiji primer je priznanje tadašnjeg slovenačkog predsednika Mllana Kučana tokom suđenja predsedniku Miloševiću u Hagu, kada je prvo priznao da se desio zločin, a zatim opovrgao zbog tobože lošeg prevoda.*

Gajić: *Ovaj ratni zločin počinjen je od strane jedne od zemalja kosponzora tzv. Rezolucije o Srebrenici. Ovo je bio samo uvod u ratni haos koji je zahvatio čitavu zemlju, a koji je kulminirao na prostoru Bosne i Hercegovine.*

Novinarski tekst (OFF): *Ratni plamen brzo se prelio iz Slovenije u Hrvatsku, a zatim i na Bosnu i Hercegovinu. Tokom trajanja rata u Hrvatskoj uloženi su ogromni naponi da se sačuva, tako reći, kruna Jugoslavija, ali za to je morao da postoji dogovor između Beograda i Sarajeva. Došlo je do pregovora između srpske i muslimanske strane, koje su predvodili Radovan Karadžić i Muhamed Filipović. Ipak, pregovore sa predstavnicima muslimanskog naroda preuzeo je Slobodan Milošević. I postignut je sporazum u osam tačaka, potpisan u Beogradu 14. jula 1991. godine.*

Gajić: *To je bio ključni momenat kada se mogao izbeći rat na prostoru Bosne i Hercegovine, ali i dodatna internacionalizacija jugoslovenskog pitanja.*

Novinarski tekst (OFF): *Prema tom dokumentu predviđeno je da Bosna i Hercegovina bude ravnopravna republika u sastavu Jugoslavije. Odnos između većinskog muslimanskog stanovništva i srpskog bio bi apsolutno ravnopravan, a takođe bi bila zagarantovana jednaka prava trećem konstitutivnom hrvatskom narodu. Na čelu republike bi se nalazio musliman, dok bi teritorija Bosne i Hercegovine bila definisana kao zasebna vojna oblast, na čijem bi se čelu takođe nalazio uvek pripadnik muslimanskog naroda.*

Gajić: *Ovaj dogovor je predstavljao zapravo istorijsku osnovu za trajni mir i za trajni suživot između Srba i Bošnjaka. Ipak on nije dugo potrajao, ali Izetbegović je dobio bolju ponudu na drugoj strani, te i on krenuo putem nezavisnosti.*

Novinarski tekst (OFF): *Rat u Bosni i Hercegovini počinje sa ubistvom srpskog svata Nikole Gardovića na Bašćaršiji 1. marta 1992. godine od strane pripadnika zelenih beretki Ramiza Delalića Čele. Ono što je posebno interesantno naglasiti, celokupna situacija se dešava u jeku održavanja referenduma o nezavisnosti BiH na kojem Srbi nisu učestvovali. U međuvremenu,*

javlja se pojedinačne međunarodne inicijative u nastojanju da posreduju između tri strane kako bi se postigao dogovor.

Gajić: Posljednji pokušaj da se izbjegne rat bio je Kutiljerov mirovni plan.

Novinarski tekst (OFF): U februaru 1992. godine Piter Karington i Žoze Kutiljero predložili su mirovni plan i okvirne podele BiH. Nakon jednomesečne rasprave, korekcije i prilagođavanja, sporazum koji je predviđao kantonalizaciju države po ugledu na Švajcarsku, potpisali su Alija Izetbegović, Radovan Karadžić i Mate Boban. Svega deset dana kasnije, u Sarajevu 28. marta, susreli su se Voren Zimerman i Alija Izetbegović. Na osnovu potonjeg svedočenja na tzv. hiringsima u Kongresu, Zimerman je sam priznao da je na svoju ruku, bez prethodnog odobrenja Bušove administracije, insistirao na Izetbegovićevom povlačenju potpisa u cilju eskalacije sukoba u kojoj bi Srbi bili proglašeni krivim i kako bi konačno naterao američku administraciju da vojno interveniše kako bi ukalupio Srbe, jer su predstavljali posljednji stub otpora i odbrambenu liniju već nestalog komunizma koji su i Rusi napustili.

Gajić: Tokom istraživačkog rada na Univerzitetu Princeton ostvaren je uvid u lične beleške i dnevnik američkog sekretara Džejmsa Bejkera i njegove sekretarice Margaret Tatvajler. Dokumenti svedoče da je američki ambasador Voren Zimerman mnoge stvari u Beogradu, Sarajevu i Zagrebu radio zapravo na svoju ruku i da u suštini nije bio pod kontrolom Bušove administracije i Stejt Dpartmenta. Zahvaljujući upravo njegovoj ulozi, došlo je do rasplamsavanja sukoba u BiH. To je bio jedan od razloga zašto je Milošević odbijao da ga primi na razgovore, iako je Zimerman zatražio prijem čak 11 puta.

Od 20:26:43 sati emitovano je kako slijedi.

Novinarski tekst (OFF): Prvo masovno organizovano angažovanje zelenih beretki usledilo je svega nekoliko dana nakon 6. aprila 1992. godine, kada je Evropska unija, predvođena Nemačkom, priznala suverenost i nezavisnost Bosne i Hercegovine i njeno izdvajanje iz Jugoslavije. Izetbegović je izdao naređenje za sveopšti napad na kasarne JNA. Kao odgovor na to, u cilju očuvanja suvereniteta i teritorijalnog integriteta Jugoslavije, JNA 2. maja pokreće akciju deblokade institucija u Sarajevu, usled koje je naišla na žestok otpor dobro organizovanih oružanih muslimanskih snaga. Istog dana zarobljen je Alija Izetbegović, a već sutradan, 3. maja, uz posredovanje Unprofora, postinut je dogovor da njegovo puštanje na slobodu bude garancija za bezbedno izvlačenje vojske JNA iz vojnih objekata koji se nalaze u samom gradu Sarajevu. Muslimanske snage su ovaj dogovor izneverile napadom na vojnu kolonu u Dobrovoljačkoj ulici u kom je poginulo najmanje 28 vojnika JNA. Za ovaj ratni zločin do današnjeg dana niko nije odgovarao. On je zapravo u potpunosti ogolio težnju muslimanske strane da svoje političke ciljeve ostvare isključivo vojnim putem, što se desilo i na prostoru Srednjeg Podrinja i Srebrenice, gde su gotovo sve vreme rata trajali napadi muslimanskih formacija na srpska sela.

Navedeni tekst pokriven je snimcima pomenutog zvaničnika Izetbegovića, kadrovima vojnih akcija, te stradalih vojnika.

Gajić: Da bismo razumeli šta se desilo na prostoru Bosne i Hercegovine, a sa posebnim fokusom na samu Srebrenicu, morali bismo da sagledamo sva ratna dešavanja u periodu od 1992. do jula 1995. godine.

Marko Blažić, analitičar, Centar za društvenu stabilnost: Sve počinje kada Alija Izetbegović preuzima Tuđmanov scenario iz Hrvatske, drugim rečima dolazi do izbacivanja Srba iz institucija i selektivnih likvidacija na određenim mestima.

Mladen Grujičić, načelnik opštine Srebrenica (2016-2024): Da nestane srpski narod sa ovih prostora što je bio cilj 1992. Jer da nije to bio cilj, ne bilo rata. Rat se desio iz razloga što Srbi nisu prihvatili da budu građani drugog reda, da bošnjaci imaju unitarnu Bosnu i Hercegovinu, pa zamislite šta bi se dešavalo evo ovdje u Republici Srpskoj, da je tu sad Bosna i Hercegovina.

Novinarski tekst (OFF): *Ubistva i progoni Srba u Podrinju otpočeli su u završnim fazama formiranja paravojnih muslimansko-hrvatskih formacija. Dolaskom SDA na vlast došlo je do drastične polarizacije srpskog i muslimanskog stanovništva. Muslimanska većina u organima opštinske uprave sistematski udaljava Srbe sa rukovodećih mesta i funkcija, pre svega u organima bezbednosti i narodne odbrane, a zatim i u ostalim javnim institucijama.*

Blažić: *Muslimanske paravojne snage u Podrinju već od aprila 1992. godine organizovano napadaju sela sa srpskom etničkom većinom, a njihovi napadi dobijaju očigledne okvire i konture zločina nakon 20. aprila, kada je organizovana zaseda u kojoj je ubijeno pet pripadnika rezervnog sastava još uvijek jedine legalne oružane formacije Jugoslovenske narodne armije.*

Tokom navedenog teksta emitovani su kadrovi uniformisanih lica tokom vojnih akcija na frontu. Novinarski tekst (OFF): *Napadi na Srbe nastavljaju se ciljano u danima pravoslavnih verskih praznika. Na Đurđevdan, u (nerazgovjetno) zaseoku sela Gostilj, ubijena su dva civila. Već sledećeg dana u selu Osmaće na putu Srebrenica-Skelani, muslimanski meštani su napali i ubili sedmoro Srba, a narednog dana postavljena je zaseda na saobraćajnici Srebrenica-Sase. Tom prilikom je ubijen sudija Goran Zekić, legalno izabrani narodni poslanik u Skupštini BiH i predsednik opštinskog odbora SDS-a u Srebrenici. Ovi napadi su kod lokalnog stanovništva izazvali sećanje na krvave zločine iz perioda kada je Drina bila granica nacističke nezavisne države Hrvatske, kada su Srbi predstavljali lovinu za ustaške formacije. Pod strahom od ponovnog stradanja i poslednji Srbi organizovano napuštaju grad Srebrenicu. Tada je započeto etničko čišćenje istočne Bosne i Podrinja i surova ekspanzija terora muslimanskih paravojnih formacija prema Srbima u opštinama Srebrenica, Bratunac, Zvornik, Mirići, Vlasenica, Kladanj, Olovo i Višegrad, kao i otvaranje koncentracionih logora. Napadi se kontinuirano sprovode narednih nekoliko meseci. Na pravoslavni Božić 1993. godine muslimanske jedinice koje su brojale oko 3000 vojnika predvođene Naserom Orićem napale su mesto Kravice i sva okolna srpska sela. Tom prilikom ubijeno je preko 50 meštana, a sela su opljačkana i razorena. Svega desetak dana kasnije, 16. januara, izvršen je sinhronizovani napad na više srpskih naselja, Skelane, Čosiće i Kalimaniće i tom prilikom ubijen je 61 civil.*

Tokom navedenog teksta emitovana je fotografija na kojoj se nalazi naoružana grupa nasmejanih muškaraca.

Blažić: *Ovi napadi su se dešavali u sklopu šire ofanzive muslimanskih oružanih snaga. Na osnovu operativnih saznanja, kranji cilj ove operacije bio je upad na teritoriju opštine Bajna Bašta, kako bi Srbija direktno bila uvučena u rat.*

Gajić: *Ovaj moment je veoma bitan jer Savezna Republika Jugoslavija se u tom trenutku nalazi pod apsolutnim sankcijama i embargom. Uvlačenjem Jugoslavije u rat stvorili bi se apsolutno uslovi za bombardovanje zemlje, na čemu su insistirale Sjedinjene Američke države gotovo sve vreme.*

Jasuši Akaši, bivši mirovni izaslanik UN u Jugoslaviji: *Sjedinjene države su rekle, hajde da iskoristimo vazдушnu moć. Hajde da iskoristimo vazдушnu moć. Tako da su za Sjedinjene države samo vazdušne snage bile važne.*

Blažić: *Počinjani zločini uzrokovali su pokretanje kontraofanzive Vojske Republike Srpske, koja je u februaru 1993. godine srpskim lokalnim braniocima poslala prva vojna pojačanja. Za svega nekoliko sedmica borbenih dejstava, srpske snage uspjele su da poraze muslimanske oružane formacije i da teritoriju pod njihovom kontrolom svedu na užu okolinu Srebrenice.*

Gajić: *U ovom periodu u Srebrenicu stižu predstavnici međunarodnih snaga, pre svega UNPROFOR-a i UNHCR-a sa velikim količinama humanitarne pomoći. Uz to, na ovaj način je pokrenuta dobro organizovana pre svega medijska i politička kampanja protiv Srba.*

Novinarski tekst (OFF): *Zločini nad srpskim stanovništvom nisu bili pominjani, a u međunarodnoj javnosti plasirao se narativ o navodnom ugrožavanju muslimanskih civila u Srebrenici, iako je u martu mesecu 1993. godine sa područja Srebrenice, uz saglasnost i odobrenje srpskih vojnih i političkih vlasti, evakuisano nekoliko stotina muslimanskih ranjenika*

i bolesnika. Evakuisano je između nekoliko hiljada civila, uglavnom žena i dece, jer je muslimanska vojna komanda već 2. aprila donela odluku o sprečavanju odlaska civila koji u porodici imaju vojne obveznike.

Tokom navedenog teksta emitovana je kolona izbjeglica, te inostrani novinski članak koji propagira zločine pripadnika srpske vojske. Video zapis: „*SMOTRA VOJSKE ABiH OKOLINA SREBRENICE – NAREĐUJEM: OPŠTU ZABRANU SVIM VOJNIM OBAVEZNICIMA ZA NAPUŠTANJE DEMILITARIZOVANE ZONE! DEMILITARIZOVANU ZONU PRIPADNICI ARMIJE MOGU NAPUSTITI ISKLJUČIVO NA PRIJEDLOG KOMANDANTA JEDINICE, A PO ODOBRENJU KOMANDANTA 8. OPERATIVNE GRUPE ILI NAČELNIKA ŠTABA 8. OPERATIVNE GRUPE. U SVIM DRUGIM SLUČAJEVIMA NAPUŠTANJA DEMILITARIZOVANE ZONE VOJNI OBEZNIK IMAĆE TRETMAN ODBJEGLOG LICA IZ JEDINICE, ODNOSNO DEZERTERA! PROTIV SVIH VOJNIH OBEZNIKA KOJI PREKRŠE OVU NAREDBU PREDUZEĆE SE SANKCIJE U SMISLU ZAKONSKIH I POZAKONSKOG AKTA U ARMIJI REPUBLIKE BIH.*”

Novinarski tekst (OFF): *Do 13. aprila 1993. godine Vojska Republike Srpske slama i poslednji otpor muslimanskih oružanih snaga i dolazi na prilaz gradu u Srebrenici.*

Stiven Mejer, bivši agent CIA za Balkan: *Namera je bila da pomognemo povlačenje ljudi. Jer, sećate se, neposredno pre ovoga, Naser Orić je bombardovao i ubijao Srbe. I stalno je to radio. Nastavio je to da radi i postao je ratni zločinac zbog toga. Međunarodni krivični sud ga je oslobodio. Nisu se držali presude.*

Regina Galustijan, istraživač muzej-instituta „Cicernakaberd“ u Jerevanu: *Vidite, šta su ti ljudi uradili u Srebrenici, a uradili su mnogo zločina protiv Srba, i to treba kazniti zasebno.*

Grubešić: *Međunarodni sud pravde koji je ostao nem na prethodno masovno ubijanje srpskog stanovništva od strane oružanih formacija pod komandom Nasera Orića, sada pomno prati oslobodilačke akcije Vojske Republike Srpske i 8. aprila u svom rešenju u vezi sa primenom Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. godine, označava kao privremenu meru Vladi Savezne Republike Jugoslavije da odmah, u skladu sa obavezama iz konvencije, preduzme sve mere u okviru svojih moći da se spreče zločini i genocida.*

Milorad Dodik, predsednik Republike Srpske: *Srebrenica je obmana. Ona je od početka, čak i prije nego što se desila, ona je proglašena genocidom. Znači, neko je htio to i planirao. Znači, godinu dana prije nego što se desio događaj u Srebrenici, podnešena je tužba Međunarodnom sudu od strane muslimana i njihovih američkih advokata protiv Srba, Srbije, Republike Srpske i Srba u cijelini.*

Novinar – reporter: *To je na neki način bila nameštaljka?*

Mejer: *Da.*

Gajić: *Obmana je već u tom momentu bila kreirana. Čekao se samo okidač iliti greška sa srpske strane koja bi poslužila za već pripremljeni scenario, za već pripremljeno žrtvovanje Srebrenice i za samu obmanu.*

Blažić: *Na ovaj način se već tada priprema teren da se budući događaj od 11. jula lažno predstavi kao genocid.*

Prof. dr Jukie Osa, profesorka političkih nauka na Univerzitetu Pikjo u Tokiju: *Istina ne bi trebalo... Činjenica ne bi trebalo da bude politička. Činjenica treba da bude činjenica.*

Od 20:37:11 sati, emitovano je kako slijedi.

Novinarski tekst (OFF): *Dana 17. aprila 1993. godine na sarajevskom aerodromu potpisan je sporazum o demilitarizaciji Srebrenice koji su potpisali ispred Vojske Republike Srpske general Ratko Mladić, ispred armije BiH general Sefer Halilović i ispred UNPROFORA general Lars Erik Valgren. Glavne tačke sporazuma predviđale su trenutni prekid vatre zaraćenih strana u Srebrenici i zamrzavanje svih borbenih aktivnosti na dostignutim linijama konfrontacije, raspoređivanje jedne čete UNPROFORA u Srebrenici, demilitarizacija Srebrenice 72 sata nakon*

dolaska pripadnika UNPROFORA koja podrazumeva da će biti predato svo oružje, municija, mine, eksploziv i borbene zalihe UNPROFORU pod nadzorom tri oficira sa svake strane. Otvaranje vazdušnog prostora između Srebrenice i Tuzle preko Zvornika radi evakuacije ozbiljno ranjenih i bolesnih.

Od 20:38:07 sati, emitovano je kako slijedi.

Dušan Pavlović, direktor CDPI Republike Srpske: *Nakon nekih par sedmica u Zagrebu su predstavnici UMPROFOR-a objavili da su oni izvršili demilitarizaciju enklave Srebrenica i Žepa, da nema više naoružanih muslimana u Srebrenici i Žepi. U stvari to je bila laž. Oni su uzeli par stotina nekakvog polupokvarenog ili neupotrebljivog oružja, a činjenica je da su sačuvali vojni potencijal i kapacitet muslimanske vojske u potpunosti, u cijelosti u enklavi Srebrenica i Žepa i da su, kao što su to radili u drugim zaštićenim zonama širom Bosne i Hercegovine, kao što su Goražde, Sarajevo, Bihać i tako dalje.*

Marko Blažić, analitičar, Centar za društvenu stabilnost: *Iako se u samom sporazumu precizno navodi da nakon demilitarizacije u gradu Srebrenici neće ostati nijedna naoružana osoba ili jedinica osim pripadnika UNPROFORA, o odnosu muslimanske strane prema samom sporazumu najbolje govori kasnije svedočenje njenog potpisnika, generala Sefera Halilovića, u svojoj knjizi 'Lukava strategija', objavljenoj 1998.*

Novinarski tekst (OFF): *Vratio sam se u štab i poslao naređenje u Srebrenicu i Žepu da ne smiju ni jedan ispravan komad oružja predati, niti jedan čitav metak.*

Blažić: *U ovome se vidi jasna namjera muslimanskih oružanih snaga da izigraju protivničku stranu, a izbegavanje primene sporozuma omogućilo je armiji BiH koja se nalazila pred slomom da ostane u muslimanskim enklavama sa statusom zaštićenih zona i tako dobije dodatno vreme za konsolidaciju i naoružavanje.*

Novinarski tekst (OFF): *Suprotno odredbama rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija broj 819, muslimanske snage već narednog dana od njenog donošenja krše primirje i izvode napad na Brdo Kvarc iznad Srebrenice i tom prilikom ubijaju četiri borca Vojske Republike Srpske. Sa druge strane, Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija 6. maja usvaja rezoluciju broj 824, kojom potvrđuje zaštićenu zonu Srebrenica i ranije donetu rezoluciju 819, dok 8. maja načelnik glavnog štaba Vojske Republike Srpske general Ratko Mladić i načelnik generalštaba Armije BiH general Sefer Halilović potpisuju novi sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe, kojim se definišu granice užeg područja demilitarizovane zone Srebrenica. Ove dve rezolucije konačno su potvrđene rezolucijom broj 838 od 9. juna 1993. godine.*

Tokom navedenog teksta, emitovani su arhivski snimci na kojima su prikazana tijela stradalih lica u vojnim uniformama, a potom stranice pomenutih rezolucija. Od 20:41:10 sati, emitovano je kako slijedi.

Blažić: *Verovatno najvažnija stvar naredne 1994. godine dešava se 3. marta, kada dolazi do redovne smene jedinice UNPROFORA, te dotadašnje skromne kanadske formacije zamenjuje nešto brojniji bataljon holandskih oružanih snaga.*

Novinarski tekst (OFF): *Profesor Hans Blum sa Instituta za ratnu dokumentaciju, koji je po nalogu holandske vlade istraživao događaje u Srebrenici i izradio obimnu studiju od 7600 strana, u svom izveštaju navodi da su se pripadnici holandskih snaga odmah po svom dolasku našli u čudu, jer je realnost na terenu bila daleko od onoga što su očekivali. Zaštićena oblast ne samo da nije bila demilitarizovana, nego su svedočili stalnim provociranjem od strane muslimanskih oružanih snaga koji su napadali srpska sela i ubijali civile, a često se dešavalo da napadaju sa položaja u neposrednoj blizini holandskih vojnika kako Vojska Republike Srpske ne bi bila u mogućnosti da odgovori. O nedostatku zaštićenih zona svedoči Jasuši Akaši, specijalni izaslanik za Jugoslaviju, generalnog sekretara Ujedinjenih nacija Butros Butros Galija, koji u svojoj knjizi 'U dolini između rata i mira' govori o tome da bez obzira na to što je iz zaštićene zone trebalo povući oružane snage svih strana, uključujući snage bosanske vlade, bosanske snage su i dalje koristile zaštićene zone, uključujući Sarajevo, za odmor, oporavak i*

ponovno naoružavanje, kao i izvođenje napada na Srbe u okolnim oblastima. U narednom periodu nastavljaju se provokacije i napadi muslimanskih snaga iz zaštićene zone koja po sporazumu treba da bude demilitarizovana na okolna srpska sela.

- 12. jun 1994. godine, napad na srpske porodice koje su davale pomen preminulim na groblju u selu Zalazje kada je ranjeno više civila.

- 16. jun 1995. godine, napad na selo Višnjica, opština Vlasenica.

- 23. jun 1995. godine, zaseda na prilazu srpskom selu Skelani kada je ubijeno pet civila.

Od 20:43:36 sati, emitovano je kako slijedi.

Pavlović: Pitanje Sarajeva je za nas bilo pitanje svih pitanja u tom trenutku, jer u muslimanskom dijelu Sarajeva svo vrijeme rata imamo oko 40 do 60 hiljada vojnika, pripadnika muslimanskog Prvog korpusa. Dok Sarajevsko-romanijski korpus Vojska Republike Srpske, koji je bio u direktnom dodiru borbenom sa ovim snagama u muslimanskom dijelu Sarajeva je iznosio svo vrijeme rata između 12 i 16 hiljada vojnika. Plus što je imao za leđima dole prema Hercegovini takođe liniju koju je morao da čuva. I da su muslimanske snage uspjele u maju i junu da probiju naše linije odbrane, to bi bila katastrofa za Republiku Srpsku. Iz toga je generalno išlo se na opciju da se oslobode naše snage oko Srebrenice i Žepe, da bi se mogle slati za Sarajevo.

Blažić: Plan za deblokadu Sarajeva podrazumevao je sinhronizovane napade sa unutrašnjih i spoljnih pozicija na obruč koje su držale snage Vojske Republike Srpske.

Novinarski tekst (OFF): U tom cilju, komanda 2. korpusa šalje naredbu komandi 28. divizije (prim. aut. Kopnena vojska Armije Republike Bosne i Hercegovine) za izvođenje ofanzivnih dejstava na teritoriji Srebrenice i Žepe radi vezivanja što jačih snaga Vojske Republike Srpske za istočne enklave i sprečavanje srpske vojske da upućuje dodatne snage na sarajevsko ratište. Pored brojni napada na srpska sela i civile u nekoliko uspešnih diverzija 26. juna 1995. godine, snage armije BiH likvidirale su više od 40 pripadnika Vojske Republike Srpske uz zaplenu velike količine naoružanja i vojne opreme.

Gajić: Ove akcije prouzrokovale su odgovor Srpske vojske. Naredbom Drinskog korpusa pokrenuta je operacija Krivaja 95.

Novinarski tekst (OFF): Neprijatelj je u sklopu opšte ofanzive na teritoriji Republike Srpske izvodio napade sa ograničenim ciljem prema jedinicama Drinskog Korpusa. Posljednjih nekoliko dana posebno su aktivne muslimanske snage iz enklava Žepa i Srebrenica. Ubacuju se u diverzantsko-terorističke grupe koje napadaju i pale nezaštićena sela, ubijaju civilno stanovništvo i izdvojene manje jedinice oko enklava Žepa i Srebrenica.

Blažić: Prvobitni cilj akcije bio je razdvajanje enklava i njihovo sužavanje na gradska jezgra uz limitiranje vojnih kapaciteta 28. divizije Armije Bosne i Hercegovine, a ne njihovo potpuno vojno osvajanje.

Od 20:47:45 sati emitovano je kako slijedi.

Novinarski tekst (OFF): U noći između 9. i 10. jula predsednik Republike Srpske Radovan Karadžić uz saglasnost glavnog štaba promenio je prvobitni plan operacije o presecanju enklava i kao novi vojni cilj definisao potpunu vojnu eliminaciju 28. divizije Armije BiH uz naredbu za strogo poštovanje svih konvencija i običaja ratovanja.

Od 20:49:29 sati emitovano je kako slijedi.

Novinarski tekst (OFF): Dana 11. jula 1995. godine u Šušnjaru izvršena je smotra aktivnog i rezervnog sastava 28. divizije Armije BiH, a na osnovu analize svih relevantnih izvora njihov broj bio je između 12 i 15 hiljada.

Blažić: Broj pripadnika Vojske Republike Srpske koji su oslobodili Srebrenicu iznosio je nešto preko hiljadu, dok nam podatak da je istu branilo desetostruko veći broj muslimanskih snaga

jasno govori da je primarni cilj ove operacije bio redukovanje vojnih efektivna armije Bosne i Hercegovine.

Od 20:50:52 sati, emitovano je kako slijedi.

Pavlović: Prvo, ono što je bilo jako važno u odnosu na narativ koji je prezentovan u Haškom tribunalu, da se radi o koloni muškaraca i dječaka koji su bježali iz Srebrenice. Ne. To je bila vojna formacija 28. divizije, tj. vojnog krila muslimanske braće, koji su iz Srebrenice ostavili svoje civile i vršili operaciju proboj iz okruženja ka Tuzli. Oni su po komandi okupljeni u Šušnjaru, postrojani po brigadama i krenuli u vojnu operaciju, probili iz okruženja, ušli u Srpsku teritoriju.

Blažić: Iako je najveći deo snaga Vojske Republike Srpske posle oslobođenja Srebrenice napustio to područje i bio hitno upućen ka Žepi radi oslobođenja i ove enklave, sama dužina isplanirane rute proboja koja je iznosila između 80 i 100 km za pripadnike muslimanskih snaga opremljenih samo ličnim naoružanjem predstavljalo je izazov koji je sa sobom nosio rizike velikog broja žrtava u sukobima sa srpskim snagama tokom samog proboja.

Novinarski tekst (OFF): Od samog početka proboja, kolona ljudi koja je bila dugačka blizu 10 km, nailazila je na mnogobrojne zasede, minska polja, ali i manje ili više intenzivno dejstvo artiljerije Vojske Republike Srpske. Prva velika zaseda se događa već kod mjesta Ravni Buljim, a zatim su zasede organizovane iznad mesta Kravice i Sandići, kao i u Kamenicama gdje je po svedočanstvu preživelih Bošnjaka bilo nekoliko stotina ubijenih pripadnika njihove divizije u borbi.

Prof. dr Jukie Osa, profesorka političkih nauka na Univerzitetu Rikjo u Tokiju: Čak i kada opisuju trenutak kada se ova kolona muškaraca probijala kroz kordon Srba, i čak preuzela srpski tenk, što znači da je bilo teških borbi. Ukoliko nemate nikakvo oružje, ne možete uzeti srpski tenk. I ubijali su srpske vojnike. Ali, čak i u tom trenutku, i dalje koriste reč, muškarcu Srebrenice.

Novinarski tekst (OFF): U ranim jutrnjim časovima, 13. jula, na dogovoreno mesto prvog okupljanja i pregrupisanja, planini Udrč, pristiglo je tek oko jedne trećine od broja koje je postrojeno u Šušnjaru 11. jula. Prve su pristigle izvidjačko-diverzantske formacije, a za njima i vojno i civilno rukovodstvo. Mnogi od njih već tada jasno svedoče o velikim gubicima koji su pretrpeli kako u borbama sa Vojskom Republike Srpske, tako i u međusobnim obračunima. Ono što je dodatno otežavalo utvrđivanje tačnog broja žrtava jeste i naredba doneta još prije otpočinjanja samog proboja da poginuli budu ostavljeni na mjestu pogibije.

Navedeni tekst prate arhivski snimci na kojima su prikazana ranjena uniformisana lica kojima se ukazuje pomoć. Od 20:53:30 sati, emitovano je kako slijedi.

Grubešić: Zajedno sa vojno-sposobnim borcima 28. divizije Armije BiH, u povlačenje je krenuo jedan broj civila. Međunarodno ratno pravo predviđa da civili postaju legitimna vojna meta ukoliko se pridruže dejstvovanju vojske, te da odgovoran za civile postaje neposredni vojni komandant koji to odobri.

Novinarski tekst (OFF): Nakon teških sukoba na putnom pravcu Nova Kasaba-Konjević-Polje, poražene jedinice 28. divizije Armije BiH prvi put se masovno predaju pripadnicima Vojske Republike Srpske, a u jednom trenutku bilo ih je preko hiljadu na stadionu u Novoj Kasabi. Prilikom predaje prisutan je određeni broj ranjenika kojima se odmah pruža neophodna medicinska pomoć. Sa samim početkom proboja 28. divizije u Potočarima se skupljaju žene, deca, ranjenici i neznatni broj vojnosposobnog muškog stanovništva, a kojih je bilo ukupno između 23 i 24 hiljade. Njihov bezbedan prevoz je dogovoren na predlog UNPROFORA koji je prihvaćen na zajedničkom sastanku održanom u hotelu 'Fontana' između predstavnika muslimanske strane i komandnog rukovodstva Vojske Republike Srpske.

Blažić: Treba napomenuti da je postojala i opcija ostanka muslimanskog stanovništva koja je bila prihvatljiva za generala Mladića, a što je u svom izdvojenom mišljenju u presudi Haškog tribunala generalu Mladiću utvrdila sudija Nijambe.

Novinarski tekst (OFF): *Evakuacija ljudi je izvršena bez bilo kakvih incidenata, a 13. jula oko 19 sati 30 minuta, poslednja grupa izbeglica je napustila Potočare.*

U nastavku je emitovan arhivski snimak na kojem je zabilježen ulazak Ratka Mladića u autobus u kojem se nalazi civilno stanovništvo, kao i njegovo obraćanje: *"Dobar dan, kako ste? Svašta su vam pričali do sada, imate mogućnost da me vidite. Ja sam general Mladić. Ići ćete bezbedno do Kladrnja. Želim vam srećan put i doviđenja. Ne bojte se ništa. Nisam ja onakav kako su me pričali preko radija i televizije, je li tako? Ja vašu decu i vas spašavam. A naša deca su pobijena 1992. godine u kanjonu Žepet. Doviđenja!"*

Na kraju je emitovana odjavna špica sljedeće sadržine: SREBRENICA, ANATOMIJA OBMANE; KRAJ PRVOG DELA; Proizvodnja: CENTAR ZA DRUŠTVENU STABILNOST jun 2025.

2. Programski sadržaj koji ima karakter dokumentarnog programa je žanr koji se bavi stvarnim događajima, ljudima ili mjestima pri čemu nastoji da informiše i edukuje publiku. Njegov sadržaj treba da se bazira na istraživanju, intervjuima, autentičnim i vjerodostojnim dokumentima. Takav sadržaj treba da teži da pruži uravnotežen prikaz događaja i tema, uključujući različite perspektive i izvore. Autentičnosti i kredibilitetu njegovog sadržaja doprinosi se kroz intevjue sa stručnjacima, učesnicima događaja, odnosno sadašnjim ili bivšim žiteljima mjesta ili njihovim potomcima ili prijateljima, kroz tačan prikaz i/ili citiranje konkretnih istorijskih, zakonskih, naučnih ili drugih zvaničnih dokumenata, kako bi se pružio što vjerodostojniji uvid u određenu temu ili validnost određenih stavova.

Kad je riječ o dokumentarnim sadržajima, očekivanja publike su drugačija u odnosu na druge programske žanrove. Iako se pravo na subjektivnost, emotivnost i kreativnost autora ne može dovoditi u pitanje, ovi sadržaji treba da obezbijede autentičnost, uvid, edukativnost, otkrivanje, prikaz stvarnih ljudi, događaja ili pojava. Takođe, oni treba da imaju uravnotežen odnos prema različitim mišljenjima, stavovima ili izvorima, njegovi navodi treba da budu u skladu sa stvarnim ili istorijskim činjenicama, događajima i ličnostima, da inspirišu i omogućavaju sticanje ili proširivanje uvida u određene teme, da ponude rezultate ozbiljnog istraživanja, propitivanja i ukažu na važnu, manje poznatu ili na određeni način zanemarenu temu. Posebna pažnja mora se posvetiti izvještavanju o kontroverznim događajima i društveno osjetljivim temama, kako bi se izbjeglo selektivno ili nepotpuno predstavljanje činjenica i podsticanje diskriminacije.

Dokumentarni sadržaji imaju zadatak da „svjedoče“ o određenim događajima, ljudima i pojavama i doprinose njihovom pamćenju, kako bi se negativne pojave ili događaji spriječili i sankcionisali, a njihove negativne posljedice prepoznale i smanjile. Svojom vjerodostojnošću, pouzdanošću i ubjedljivošću ovi sadržaji bi trebali da doprinose razumijevanju određenih događaja, procesa ili pojava u društvu, prikazivanjem različitih mišljenja i stavova, posebno u situacijama kad određeni događaji nisu detaljno istraženi, opisani, dokumentovani ili počinioci sankcionisani.

3. Mediji ne smiju biti instrument za reinterpretaciju prošlosti na način koji može stvoriti iskrivljenu sliku istorijskih događaja ili dati prostor narativima koji podržavaju podjele i favorizuju jednu zajednicu na račun druge i time doprinose osjećaju marginalizacije i isključenosti kod određenih grupa građana. Ovakav pristup je naročito opasan u multikulturalnom društvu kakvo je crnogorsko, gdje je medijska odgovornost ključna za očuvanje društvene kohezije i međusobnog uvažavanja različitih etničkih i vjerskih zajednica, a čije odsustvo može dovesti do iskrivljenog razumijevanja prošlosti i podsticanja dezinformacija.

Mediji imaju značajnu ulogu u njegovanju i promociji značaja kolektivnog pamćenja, kako se različiti zločini ne bi ponovili, kako bi se spriječio razvoj ili promocija narativa kojim se bilo koji zločin interpretira na način da mu se daje smisao ili opravdanje (npr. osveta zbog nekog prethodnog zločina).

Mediji su dužni da vode računa da sadržaji koji na direktan ili indirektan način prikazuju, ukazuju ili objašnjavaju neki tragičan događaj, a posebno onaj koji uključuje zločine ili stradanja izazvane ljudskim faktorom, imaju ili mogu imati snažan uticaj na osjećanja

potomaka žrtava, koji i dalje žive na prostoru na kojem se desila tragedija / zločin ili su se raselili i napustili svoje domove upravo zbog tog događaja.

Adekvatnim i cjelovitim prikazom istorijskih događaja, pa i informacija o mogućem zanemarivanju ili nedostatku podataka ili dokumentacije koji o njima govore, mediji mogu na značajan način da doprinesu suočavanju sa prošlošću. Adekvatnim i objektivnim prikazom masovnog stradanja pokazuje se pijetet prema nevinim žrtvama i doprinosi kulturi sjećanja, kao i promociji suživota, značaju tolerancije i koegzistencije različitih društvenih zajednica na istom prostoru.

4. Analizom prvog dijela programskog sadržaja „Srebrenica – anatomija obmane“, emitovanog 27. novembra 2025. godine, može se zaključiti da nije ispoštovana dokumentarna etika koja zahtijeva vjerodostojnost, preciznost i integritet prilikom predstavljanja teme, te da su utvrđeni propusti koji se odnose na relativizaciju istorijskog zločina, neprecizno i selektivno predstavljanje istorijskih podataka, nepozivanje na relevantne izvore i upotrebu terminologije koja izaziva diskriminaciju i može podstaći podjele.
5. Kroz izjašnjenje emitera u više navrata se ističe da emitovani dokumentarni sadržaj nema za cilj negiranje ili relativizaciju genocida u Srebrenici, te da se emitovani dio programa ne odnosi na događaje iz jula 1995. godine, već na hronološki prikaz ranijih političkih, pravnih i ratnih dešavanja koja su, prema konceptu autora filma, prethodila i dovela do eskalacije sukoba u julu 1995. godine.

Analiza diskursa emitovanog sadržaja ukazuje da, iako emisija predstavlja prikaz činjenica koji eksplicitno ne negira izvršenje zločina, narativna struktura i način kontekstualizacije događaja mogu dovesti do relativizacije odgovornosti. Fokusiranjem na prethodna stradanja i ranije događaje, bez jasnog i nedvosmislenog stavljanja akcenta na odgovornost za kasnije zločine, stvara se okvir u kojem se nasilje može percipirati kao opravdana reakcija na ranije nepravde. Takav pristup, u kojem se isticanje samo žrtava jedne strane koristi kao dominantni narativni element, može doprinijeti stvaranju percepcije da su kasniji zločini razumljivi u širem političkom ili istorijskom kontekstu. Posljedično, ovakav način prikazivanja događaja posredno opravdava diskriminaciju i govor mržnje, te umanjuje važnost međunarodnog humanitarnog prava i krivičnu odgovornost počinilaca.

6. Uvodni dio dokumentarnog filma koncipiran je kao širi istorijsko-pravni okvir u kojem se, najprije definiše pojam genocida u međunarodnom pravu, uključujući njegovo porijeklo, osnovne elemente krivičnog djela i primjere iz istorije koji se u literaturi i praksi navode kao referentni slučajevi. U tom kontekstu, film obrađuje masovne zločine nad Jermenima u Osmanskom carstvu tokom Prvog svjetskog rata, Holokaust nad Jevrejima u Drugom svjetskom ratu, kao i zločine počinjene u Kambodži tokom režima Pola Pota.

Poseban akcenat u ovom dijelu filma stavljen je na stradanje Srba, Jevreja i Roma u Nezavisnoj državi Hrvatskoj, naročito kroz prikaz sistema logora Jasenovac, koji se u filmu predstavlja kao centralni primjer zločina sa svim elementima genocida. Ovaj narativ dodatno se proširuje prikazom nacističkih represalija na teritoriji Srbije, uključujući masovna strijeljanja u Kragujevcu i Kraljevu, kao i djelovanje pojedinih vojnih formacija tokom Drugog svjetskog rata.

Iako se uvodni dio filma formalno zasniva na predstavljanju opšteg pojma genocida i istorijskih primjera masovnih zločina, način selekcije i rasporeda sadržaja ukazuje na jasno uspostavljanje narativnog kontinuiteta između zločina iz Drugog svjetskog rata i dešavanja na prostoru bivše Jugoslavije devedesetih godina. Posebno se kroz naglašavanje stradanja srpskog naroda u NDH i tezu o nedostatku adekvatne pravne i moralne satisfakcije nakon Drugog svjetskog rata stvara interpretativni okvir u kojem se kasniji raspad Jugoslavije i oružani sukobi iz perioda 1992–1995. godine predstavljaju kao posljedica neriješenih istorijskih nepravdi.

Takav narativ, naročito u završnim pasusima uvodnog dijela, implicitno povezuje istorijske zločine sa ratnim dešavanjima u Bosni i Hercegovini, čime se uvodi uzročno-posljedična veza između stradanja iz ranijih perioda i eskalacije nasilja tokom devedesetih godina. Na taj način, uvod filma ne ostaje na nivou neutralnog objašnjenja pojma genocida, već uspostavlja

kontekst u kojem se kasniji događaji, uključujući i one koji su kulminirali u Srebrenici, posmatraju kroz prizmu dugotrajnog ciklusa istorijskih nepravdi, bez jasnog razgraničenja odgovornosti za konkretne zločine počinjene u tom periodu.

7. Daljim razmatranjem sadržaja emisije pokazuje se da prema stanovištu autora filma sve počinje od proglašenja nezavisnosti Slovenije i incidenta u Holmecu, koji se prikazuje kao prvi ratni zločin u seriji događaja koji su navodno pokrenuli rat u bivšoj Jugoslaviji. Nastavak sadržaja sugerise linearnu povezanost između početnog incidenta, diplomatskih sporazuma, ubistva Nikole Gardovića, aktivnosti američkog ambasadora Zimermana i angažovanja zelenih beretki sa kasnijim ratnim sukobima, uključujući Srebrenicu. Takvo predstavljanje razvoja istorijskih događaja implicira da su raniji incidenti i političke odluke legitimno uzrokovali kasnije sukobe i zločine.

Posebno problematična je tvrdnja vezana za slučaj Holmec, da je „*ratni zločin počinjen od strane jedne od zemalja kosponzora tzv. Rezolucije o Srebrenici*“, jer se u njoj direktno povezuju događaji u Sloveniji i kasnija dešavanja u Bosni i Hercegovini. Time se stvara narativno izjednačavanje zločina počinjenih u različitim okolnostima, što posredno relativizuje ozbiljnost specifičnih ratnih zločina i može dovesti do percepcije da su oni „razumljivi“ u širem političkom kontekstu. Povezujući zločine počinjene u različitim vremenskim i političkim okolnostima, film stvara okvir u kojem se nasilje ne posmatra kao individualni krivični čin, već kao navodna reakcija na prethodne nepravde. Takav pristup odgovornost sa konkretnih počinilaca prebacuje na apstraktni tok događaja, čime se relativizuje težina ratnih zločina i doprinosi narativu u kojem se žrtve i počinioци različitih etničkih zajednica posmatraju kao ravnopravni učesnici u recipročnom konfliktu, umjesto kao pojedinci sa jasnom pravnom i moralnom odgovornošću. Posredno, to može stvoriti prostor za opravdavanje etničke diskriminacije i nasilja, jer se ono prikazuje kao dio istorijskog kontinuiteta, a ne kao nedopustivo kršenje osnovnih ljudskih prava.

8. Nadalje, naglašavanje individualne uloge diplomate Zimermana za eskalaciju sukoba pojednostavljuje kompleksnu stvarnost i može ostaviti utisak da je sukob rezultat djelovanja jednog aktera, dok zanemaruje širi kontekst, uključujući političku, etničku i istorijsku dinamiku, kao i ulogu političkih i vojnih lidera svih strana. Ovakav pristup dovodi do posrednog opravdavanja nasilja, mržnje i ratnih zločina, jer se odgovornost za sukobe i zločine relativizuje i fragmentarno pripisuje, umesto da se sagleda u skladu sa principima međunarodnog humanitarnog prava i individualne i komandne odgovornosti. Iako je jasno da su diplomate, kao i politički akteri, imali značajnu ulogu u oblikovanju događaja u bivšoj Jugoslaviji, rat u Bosni i Hercegovini bio je posledica mnogo kompleksnijih faktora, uključujući duboku etničku podijeljenost, političku i ekonomsku krizu unutar samih naroda, sukobe između republika i naroda, kao i šire geopolitičke okolnosti, uključujući uspon nacionalizma, istorijsku napetost, i međunarodne sile koje su bile direktno uključene.

Sukobi u Bosni i Hercegovini nisu bili rezultat aktivnosti jednog diplomate, niti je moguće sve okriviti za ratne zločine na osnovu ponašanja jednog aktera (u ovom slučaju, Zimermana). Slično tome, odgovornost za ratne zločine ne može se svesti na rad pojedinca, jer su krivi odgovorni politički i vojni lideri, kao i svi akteri koji su direktno ili indirektno uticali na sukobe.

U ovom kontekstu, film stvara okvir u kojem istorijski incidenti i političke odluke prethodnih godina mogu biti interpretirani kao opravdanje za kasnije ratne zločine, čime se posredno doprinosi etničkoj polarizaciji i jačanju narativa koji daje legitimaciju za govor mržnje ili diskriminaciju.

9. U narativnom dijelu filma detaljno se opisuju ratna dešavanja u Bosni i Hercegovini, sa naglaskom na napade muslimanskih paravojnih formacija na srpsko stanovništvo u Podrinju i Srebrenici. U tekstu se opisuje niz napada muslimanskih paravojnih snaga na srpsko stanovništvo u istočnom dijelu Bosne i Hercegovine, naročito u periodu od 1992. do 1993. godine. Prema kazivanju, napadi su počeli 1992. godine i ciljano se nastavljaju u vrijeme vjerskih praznika, s posebnim naglašavanjem napada u vrijeme i nakon Božića 1993. godine, koji su rezultirali velikim brojem srpskih žrtava. Sagovornici se nadovezuju i pripadaju istom ideološkom okviru, navodeći „*Da nestane srpski narod sa ovih prostora što je bio cilj 1992. Jer*

da nije to bio cilj, ne bilo rata. Rat se desio iz razloga što Srbi nisu prihvatili da budu građani drugog reda, da bošnjaci imaju unitarnu Bosnu i Hercegovinu, pa zamislite šta bi se dešavalo evo ovdje u Republiku Srpskoj, da je tu sad Bosna i Hercegovina" i „Počinjeni zločini uzrokovali su pokretanje kontraofanzive Vojske Republike Srpske, koja je u februaru 1993. godine srpskim lokalnim braniočima poslala prva vojna pojačanja". Citirane izjave su problematične iz više razloga, prije svega jer rat ne predstavljaju kao rezultat političkih odluka konkretnih aktera, već kao nužnu odbranu od navodnog genocidnog projekta. U takvom okviru, zločini u Srebrenici se ne negiraju otvoreno, ali se kontekstualno relativizuju, jer se percipiraju kao posljedica rata, a ne kao planski i sistematski akti nasilja nad civilima. Takvo uokviravanje služi da se nasilje predstavi kao preventivno i neizbježno, a ne kao niz odluka koje su dovele do masovnih zločina, uključujući genocid u Srebrenici.

Rečenica gospodina Blažića (*„Počinjeni zločini uzrokovali su pokretanje kontraofanzive..."*) zapravo može biti shvaćena kao opravdanje za ratne zločine počinjene tokom tog perioda, jer se stavlja akcenat na uzrok, odnosno napade muslimanskih snaga, dok se zločini koji su uslijedili minimiziraju ili pravdaju kao reakcija na te napade. Međutim, u međunarodnom pravu, postoji jasna distinkcija između legitimne odbrane i odmazde. Odmazda ili osveta nisu opravdani, čak ni u kontekstu ratnih sukoba, jer se u tom procesu često prelazi granica proporcionalnosti i počinju ratni zločini.

Zločin ne može biti opravdan drugim zločinom. Moralna odgovornost i međunarodna pravda se temelje na priznavanju svih žrtava, nezavisno od toga koja je strana bila odgovorna za početak sukoba. Niko ne bi trebao koristiti naslijeđene konflikte kao izgovor za nastavljanje zločina, a u tome leži ključ za istinsko pomirenje.

10. Kako se u filmu navodi, napadi su imali za cilj izazivanje šireg sukoba i potencijalne vojne intervencije Jugoslavije, dok se uloga međunarodne zajednice opisuje kao selektivna i usmjerena prvenstveno na humanitarnu pomoć i političke kampanje koje su navodno zanemarivale srpske žrtve. Istovremeno se iznose tvrdnje o počinjenim zločinima prema srpskom stanovništvu (ubistvima civila, zastrašivanjima, etničkom čišćenju i pljačkama), uz minimalno međunarodno reagovanje, dok se reakcije srpskih snaga predstavljaju kao činjenja pod posebnim nadzorom i praćene dominantnim narativom o ugrožavanju muslimanskih civila. Ovakva interpretacija je problematična jer preusmjerava pažnju sa konkretnih i sudski utvrđenih zločina na navodnu političku manipulaciju i medijsku pristrasnost međunarodne zajednice, koja nije uzimala u obzir stradanje srpskog stanovništva.

Štaviše, navodi se da *„Zločini nad srpskim stanovništvom nisu bili pominjani, a u međunarodnoj javnosti plasirao se narativ o navodnom ugrožavanju muslimanskih civila u Srebrenici, iako je u martu mesecu 1993. godine sa područja Srebrenice, uz saglasnost i odobrenje srpskih vojnih i političkih vlasti, evakuisano nekoliko stotina muslimanskih ranjenika i bolesnika"*.

Ova izjava kontroverzno uspostavlja suprotnost između navodnog ignorisanja srpskih žrtava i međunarodnog fokusa na ugroženost muslimanskih civila, čime se pažnja preusmjerava sa učinjenog nasilja na selektivno izdvojen humanitarni čin. Navođenje evakuacije ranjenika i bolesnika koristi se kao implicitni argument protiv tvrdnji o ugroženosti civila, iako pojedinačne humanitarne akcije ne poništavaju postojanje sistematskog nasilja i kasnije počinjenih zločina. Time se humanitarni gest instrumentalizuje kako bi se relativizovao širi kontekst opsade, progona i masovnih zločina. U dokumentarnom okviru, ovakav pristup zamagljuje razliku između pojedinačnih postupaka i ukupne politike prema civilnom stanovništvu, što dovodi do umanjivanja težine zločina u Srebrenici i opravdava kršenja zajamčenih sloboda i prava.

11. Slijedi dio dokumentarnog filma u kom gospodin Grubešić tvrdi da je Međunarodni sud prethodno bio „nijem" na ubistva srpskog stanovništva od strane snaga pod komandom Nasera Orića, ali da sada prati oslobodilačke akcije Vojske Republike Srpske i daje privremene mjere Vladi Savezne Republike Jugoslavije da spriječi zločine. Milorad Dodik izjavljuje da je Srebrenica „obmana", tvrdeći da je genocid bio unaprijed proglašen i planiran, te u prilog tome ističe da je godinu dana prije događaja podnesena tužba Međunarodnom sudu od strane Bošnjaka i njihovih američkih advokata protiv Srba i Republike Srpske. Ove tvrdnje u filmu

stvaraju narativ prema kojem su Srbi prikazani kao unaprijed ugroženi i žrtve „scenarija“, dok se relativizuje međunarodno pravno utvrđivanje genocida u Srebrenici.

Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju u više presuda naglašava da su zločini koji su počinjeni od strane svih strana tokom rata u Bosni i Hercegovini bili neopravdani. Prema stanovištu suda, zločini počinjeni tokom rata ne mogu biti opravdani kao reakcija na prethodne zločine, što je ključni princip međunarodnog humanitarnog prava: kršenje prava ili zločini jedne strane ne oslobađaju odgovornosti druge strane. U ovom kontekstu, važno je jasno naglasiti da ne postoji opravdanje za bilo koji zločin, pa ni kao odgovor na prethodni zločin.

12. Dokumentarni film dalje prikazuje tvrdnje da sporazumi o demilitarizaciji Srebrenice iz 1993. nisu sprovedeni u praksi, navodeći da su bošnjačke snage zadržale oružje i izvodile napade na okolna srpska sela, uključujući Srebrenicu i Žepu. Film koristi izjave analitičara Marka Blažića, svedočanstva generala Sefera Halilovića, te studiju profesora Hansa Bluma i svedočenje Jasušija Akašija da bi potkrepio narativ o stalnim provokacijama i kršenju primirja od strane muslimanskih snaga, dok se Vojska Republike Srpske prikazuje kao pasivni ili legitimno nadzirani akter. Navode se i konkretni napadi na srpske civile između 1994. i 1995. godine, praćeni arhivskim snimcima i rezolucijama UN, kako bi se ilustrovala navodna kontinuirana agresija iz zaštićene zone.

Referisanje na studije, knjige različitih autora, svedočenja i rezolucije u filmu stvara utisak naučne i neutralne analize, jer publika vidi konkretne izvore, zvanične dokumente i stručne izjave. Međutim, selektivni izbor informacija i konteksta znači da se fokus stavlja samo na određene događaje koji prikazuju jednu stranu u nepovoljnom svijetlu, dok se svjesno izostavljaju relevantni podaci o zločinima ili kontekstu druge strane. Takav pristup daje osećaj objektivnosti i gledalac može pomisliti da je prikaz sveobuhvatan i nepristrasan, dok se zapravo koristi za pristrasnu političku i ideološku poruku, u ovom slučaju relativizaciju odgovornosti Vojske Republike Srpske i pravdanje postupaka jedne strane sukoba.

U dokumentarnim filmovima, posebno onima koji se bave kontroverznim pitanjima, postoji velika odgovornost da se predstave različite perspektive i izvori, kako bi se izbjeglo stvaranje pristrasnih narativa koji mogu manipulirati percepcijom publike. U ovom slučaju, činjenica da su navodi o zločinima počinjenim od strane srpske strane izostavljeni ili minimizirani, dok se na drugačiji način predstavljaju zločini koji su se dogodili ranije, može stvoriti lažnu ravnotežu i dovesti do daljeg jačanja polarizacije među etničkim grupama.

13. U nastavku filma se prikazuje vojna dinamika u Srebrenici i okolnim enklavama pred događaje iz jula 1995. godine, kada Vojska Republike Srpske pokreće operaciju Krivaja 95 kao odgovor na akcije i ofanzivna dejstva Armije BiH. U tom kontekstu, u filmu se naglašava da je gospodin Radovan Karadžić „*promenio prvobitni plan operacije o presecanju enklava i kao novi vojni cilj definisao potpunu vojnu eliminaciju 28. divizije Armije BiH uz naredbu za strogo poštovanje svih konvencija i običaja ratovanja*“.

Naglašavanje da je Karadžić naredio „*strogo poštovanje svih konvencija i običaja ratovanja*“ stvara kontrast između zvaničnih naređenja i stvarnih postupaka na terenu. U teoriji, to bi trebalo da znači da su snage pod njegovom komandom poštovala međunarodne zakone koji regulišu ratne postupke, posebno kada je u pitanju zaštita civila i ratnih zarobljenika.

Međutim, presude Haškog tribunala i drugi dokazi ukazuju na to da su ove naredbe bile suprotne stvarnoj praksi na terenu. Mnoge zločine, uključujući genocid u Srebrenici, ubistva civila, prisilne deportacije, kao i zloupotrebu ratnih zarobljenika, ne možemo opravdati tvrdnjama o poštovanju ratnih konvencija. Iako su formalno postojale naredbe o poštovanju konvencija, praksa je bila daleko od toga, što se vidi u sistematskim kršenjima ljudskih prava i ratnim zločinima počinjenim tokom rata.

14. Film izdvaja događaje od 13. jula 1995. godine, odnosno evakuaciju civila i prikazuje je kao miran proces, sproveden bez incidenata, uz tvrdnje da je dogovorena sa UNPROFOR-om. Na kraju, dokumentarni film prikazuje snimak Ratka Mladića u kojem se obraća civilima, naglašavajući da su oni spašeni i da se ne boje ništa, što se koristi kao završna slika filma, čime se sugerije da je postupak bio legalan i u skladu sa međunarodnim pravom.

Ova završna scena može biti shvaćena kao pokušaj da se opravda postupak, što je u kontrastu sa sudskim presudama koje su osudile vojnu strategiju i postupke Vojske Republike Srpske u Srebrenici. Time film, iako želi prikazati humanitarni aspekt događaja, zapravo posredno relativizuje odgovornost za ratne zločine koji su se dogodili uoči i nakon evakuacije.

15. Diskurs koji se razvija tokom cijelog filma, iako se može činiti kao izvještaj o činjenicama koje ne negiraju zločin, zapravo ima duboko ukorijenjen narativ koji umekšava odgovornost i izjednačava strane u sukobu na način koji može djelovati kao opravdanje za zločine. Film ne samo da se fokusira na događaje koji su prethodili zločinima, već se često oslanja na priznavanje žrtvi jedne strane, kako bi se stvorio kontekst u kojem je zločin razumljiv i čak bio neizbježan kao vid odbrane.

Premda je razumljivo da se djela kao što je film ne mogu u potpunosti osloboditi subjektivnosti autora, on ima odgovornost da prilikom obrade teme dokumentarnog filma, prema svakom pitanju, naročito onom koji se tiče ratnih zločina i genocida, pristupi s krajnjom pažnjom i poštovanjem prema činjenicama, žrtvama i pravdi. Nije dovoljno samo iznositi događaje, već je važno osigurati da se pruži pun kontekst, uz jasno prepoznavanje odgovornosti za nasilje i kršenje ljudskih prava, kako dokumentarni film ne bi imao za svrhu za reinterpretaciju istorije. Svako ko se bavi dokumentarnim sadržajem, posebno kada je riječ o kontroverznim i traumatičnim istorijskim temama, ima obavezu i odgovornost da etički i temeljno prikaže prošlost, a ne da autorsko djelo koristi za političke i ideološke ciljeve koji mogu duboko podijeliti društvo.

16. Upotreba priznavanja i nabiranja zločina bez stvarne refleksije o odgovornosti za iste, može stvoriti etiketiran odnos prema neprijateljskoj grupi, pri čemu se ne sagledava osnovna činjenica da je svaki zločin, bez obzira na uzrok, neopravdan. Opravdavanje zločina na bilo kojoj strani samo doprinosi daljoj marginalizaciji, demonizaciji i dehumanizaciji neprijatelja, stvarajući tako klimu netrpeljivosti, usmjerenu ka sprječavanju pomirenja i održavanju polarizacije među etničkim grupama.

U kontekstu medijskog narativa, kada se ovakvi pristupi koriste u dokumentarnim emisijama, to ima potencijalno ozbiljne posledice. U stvarnosti, racionalizovanje zločina i izjednačavanje strana vodi u stvaranje okvira u kojem su počinjeni zločini, ma koliko strašni bili, shvaćeni kao legitimna posledica sukoba, a ne kao ratni zločini prema međunarodnim normama. Kroz takav pristup, negira se stvarna pravda za žrtve, dok se oportunistički pruža moralna opravdanost onima koji su odgovorni za patnje druge strane.

Omogućavanje ili promocija ovakvih stavova dovode do trivijalizacije zločina, čime se otvara prostor za dalje izbjegavanje odgovornosti. Zbog toga je veoma važno da se medijskim sadržajima podstiču prepoznavanje i priznavanje odgovornosti i poštovanje prava žrtava, kako bi se omogućilo istinsko pomirenje i prevencija ponovnih zločina i sukoba.

Uzimajući u obzir sve relevantne aspekte konkretnog slučaja, utvrđeno je da je emiter emitovanjem predmetnog sadržaja omogućio širenje narativa koji opravdava govor mržnje i diskriminatorno postupanje i potencira pripadnost određenoj grupi, stvarno ili pretpostavljeno lično svojstvo, kao oblik diskriminacije prema njima, čime je prekršio obaveze propisane članom 15 stav 2 Zakona i članom 11 Pravilnika. Saglasno tački 7.2 izdatog Odobrenja za emitovanje, emiter je odgovoran za sve objavljene sadržaje, te se na osnovu utvrđenog činjeničnog stanja može nedvosmisleno zaključiti da je došlo do povrede propisanih standarda.

Nakon sprovedenog postupka i uz uvažavanje svih relevantnih činjenica, direktorica Agencije je, saglasno čl. 180, 181, 183 i 185 Zakona, donijela odluku kojom se emiteru izriče upravno-nadzorna mjera novčana kazna i nalaže usklađivanje programskih sadržaja u okviru programa „Adria TV“ sa standardima definisanim u Zakonu i izdatom Odobrenju za emitovanje.

Posebno je analizirano da li izrečena mjera ispunjava tzv. trostepeni test, odnosno da li je novčana kazna, kao ograničenje slobode izražavanja, propisana zakonom, da li ima legitiman cilj i da li je neophodna u demokratskom društvu.

Što se tiče prvog preduslova, utvrđeno je postojanje zakonske zabrane emitovanja sadržaja (pružanja AVM usluga) kojima se podstiče nasilje, mržnja, netrpeljivost ili diskriminacija po osnovu rase, etničke pripadnosti, veze sa nekim narodom ili nacionalnom zajednicom, pripadnosti grupi ili pretpostavci o pripadnosti

grupi, boje kože, pola, roda, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, imovnog stanja, članstva u sindikalnoj organizaciji, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili porodičnog statusa, starosne dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog nasljeđa, rodnog identiteta, seksualne orijentacije i/ili interseksualnih karakteristika, kao i po osnovu stvarnih ili pretpostavljenih ličnih svojstava (član 15 stav 2 Zakona). Takođe, član 183 Zakona propisuje da Agencija može izreći novčanu kaznu pružaocu usluge koji ponovi isto kršenje u roku kraćem od šest mjeseci.

Prevenција, odnosno sprječavanje širenja diskriminatornih stavova i poruka na štetu drugih grupa, predstavlja legitiman cilj propisan članom 10 stav 2 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Prilikom razmatranja da li je ograničenje (novčana kazna) neophodno u demokratskom društvu, Agencija je imala u vidu stepen odgovornosti emitera i okolnosti slučaja. Sadržaji koji doprinose stvaranju negativne percepcije i diskriminatornih stavova ne mogu biti zaštićeni kao oblik slobode izražavanja, budući da predstavljaju primjer njene zloupotrebe. Izricanje mjere u takvim slučajevima predstavlja instrument zaštite legitimnih prava drugih i javnog interesa.

Imajući u vidu navedeno, novčana kazna se može smatrati neophodnom mjerom jer je emiteru već ranije izrečeno upozorenje (Rješenje broj UP I 04-043/25-283/7 od 01.12.2025. godine) zbog kršenja člana 15 Zakona i član 11 Pravilnika. Međutim, emiter u kontinuitetu emituje sadržaje u kojima postoje elementi podsticanja diskriminacije, odnosno omogućavanja iznošenja stavova koji imaju obilježja opravdavanja diskriminatornog postupanja. Agencija je, u smislu člana 179 (st. 7–11), istinito i potpuno utvrdila sve činjenice koje su od značaja za donošenje zakonite i pravične odluke, pažljivo razmotrila okolnosti koje terete, kao i one koje idu u korist emitera. Nesporno je da su ponovljena kršenja rezultat uredničke odluke da se ne preduzmu mjere kojima bi se obezbijedilo obustavljanje kršenja propisanih obaveza. Posebno otežavajuće je što je djelo ponovljeno u roku kraćem od šest mjeseci.

Uvažavajući navedeno, Agencija je emiteru izrekla novčanu kaznu kao upravno-nadzornu mjeru u skladu sa članom 183 Zakona, koji propisuje raspon i uslove za određivanje visine novčane kazne.

Prilikom određivanja iznosa novčane kazne, direktorica Agencija je imala u vidu da je članom 183 stav 2 Zakona propisano da Agencija može izreći novčanu kaznu u iznosu od 500 EUR do 10.000 EUR, kao i sljedeće okolnosti:

- težinu i obim povrede i da li je postojala namjera kršenja propisa: emiter je u kontinuitetu emitovao sadržaje kojima se opravdava diskriminacija prema različitim društvenim grupama, što je Zakonom izričito zabranjeno;
- finansijsko stanje emitera: izricanjem minimalne novčane kazne ne može se ugroziti njegovo finansijsko stanje ni kontinuitet poslovanja;
- da li su mu ranije izricane upravno nadzorne mjere: emiteru je zbog kršenja iste obaveze izrečeno upozorenje u prethodnih šest mjeseci;
- da li je emiter sam preduzeo mjere za otklanjanje nepravilnosti te da li je povreda nastala usljed okolnosti van njegove kontrole: emiter nije preduzeo adekvatne mjere kako bi se spriječilo omogućavanje diskriminatornog postupanja.

Pitanje izvršnosti donesenog Rješenja cijeni se, prema članu 144 Zakona o upravnom postupku, koji jasno definiše kada Rješenje postaje izvršno. Dakle, iako je pravni osnov za izricanje mjere sadržan u posebnom zakonu (lex specialis), postupanje povodom izvršenja vezuje se za opšti procesni zakon, odnosno Zakon o upravnom postupku (lex generalis).

U skladu sa naprijed navedenim, emiteru je naloženo da izrečenu novčanu kaznu plati u roku od osam dana od dana kada ovo Rješenje postane izvršno u smislu stava 2 člana 144 Zakona o upravnom postupku, kojim je propisano da prvostepeno rješenje postaje izvršno, između ostalog:

- istekom roka za žalbu, ako žalba nije izjavljena;
- danom odricanja stranke od prava na žalbu;
- dostavljanjem stranci rješenja kojim se žalba odbija.

Zakon o upravnom postupku, član 144 stav 3, propisuje da drugostepeno rješenje kojim je izmijenjeno prvostepeno rješenje postaje izvršno dostavljanjem stranci tog rješenja.

Kako je predmetnim Rješenjem određen rok od 8 (osam) dana za izvršenje Rješenja, odnosno rok počinje da teče od dana kada Rješenje, u smislu st. 2 i 3 člana 144 Zakona o upravnom postupku, postane izvršno.

Emiteru je naloženo i da, u skladu sa čl. 181 stav 3 Zakona, informaciju o izrečenoj mjeri objavi u svom programu, kao i da u pisanoj formi obavijesti Agenciju o načinu (datum i vrijeme) objavljivanja informacije o izrečenoj mjeri.

Ovo rješenje stupa na snagu danom donošenja.

UPUTSTVO O PRAVNOM SREDSTVU

Protiv ovog rješenja može se podnijeti žalba Savjetu Agencije za audiovizuelne medijske usluge u roku od 15 dana od dana njegovog dostavljanja.

Dostavljeno:

- Privrednom društvu „Adria TV“ d.o.o.
- Savjet Agencije za audiovizuelne medijske usluge
- Sektor za nadzor
- Sektor za pravne i ekonomske poslove
- Sektor za opšte i međunarodne poslove
- Sektor za informacione-komunikacione tehnologije

Pripremila: Anastazija Perović

Odobrila: Jadranka Vojvodić